

Het meten van mentale fitheid, vermoeidheid en motivatie

Jan Schellekens

Sociale Geneeskunde UMCG
&
Experimentele en Arbeidspsychologie RUG

Jan Schellekens e.a.

- T.F.Meijman
- L.Mulder
- G.Mulder
- E.Hanson
- H.Veldman
- promovendi en stagiaires psychologie en Bewegingswetenschappen in hun laatste doctoraal of master-jaar

Werkdruk

Werkdruk in	Nederland	Omringende landen*
1975	35%	
1991	47%	36%
1995	58%	42%
1998	64%	46%

* Belgie, Duitsland, Luxemburg, UK

TNO, 1999

(HER)ONTWERPDOMEINEN (CAMPION, 2000)

- ***Mechanistisch domein:***
  - Doel: efficiency, flexibiliteit, arbeidskosten-reductie

- ***Perceptueel-motorisch domein:***
  - Doel: reductie menselijke fouten en productieverlies t.g.v. menselijke beperkingen

- ***Biologisch domein:***
  - Doel: voorkomen van fysieke stress + ziekte, verhogen fysiek comfort (klachten bewegingsapparaat, cardiovasculair systeem, zenuwstelsel)

- ***Motivationale domein:***
  - Doel: verhogen motivatie en betrokkenheid bij organisatiedoelen

Burnout

- Uitputting
- distantie tot werk
- gevoelens van incompetentie

(Maslach & Schaufeli, 2001)

- Hoe fit is de (werkende) mens?

Fitheid

**the ability to carry out daily tasks
with vigor and alertness,
without undue fatigue and
with ample energy**

- to enjoy leisure time pursuits and**
- to meet unforeseen emergencies**

(President's Council on Physical Fitness and Sports, in Hanson & Elgersma, 1992)

Effecten workload en stress

(Hockey, 2002)

- Performance decrements
speed-accuracy trade-off; quantity-quality
- Compensatory costs
Investment of extra effort
- **Strategic adjustments**
Low effort, more 'risky' strategies
- Fatigue after-effects
Postponement of effects until a later more suitable time

Taakbelasting en inspanning

➤ Prestatie:

- kwantiteit (snelheid, hoeveelheid)
- kwaliteit (fouten, afbreuk)

➤ Inspanning

- Taak gerelateerde inspanning
- Compensatoire/ toestand gerelateerde inspanning
- ➔ Inspanning gerelateerd aan aandacht (controlled processing)

Inspanning bij (mentale) taakbelasting

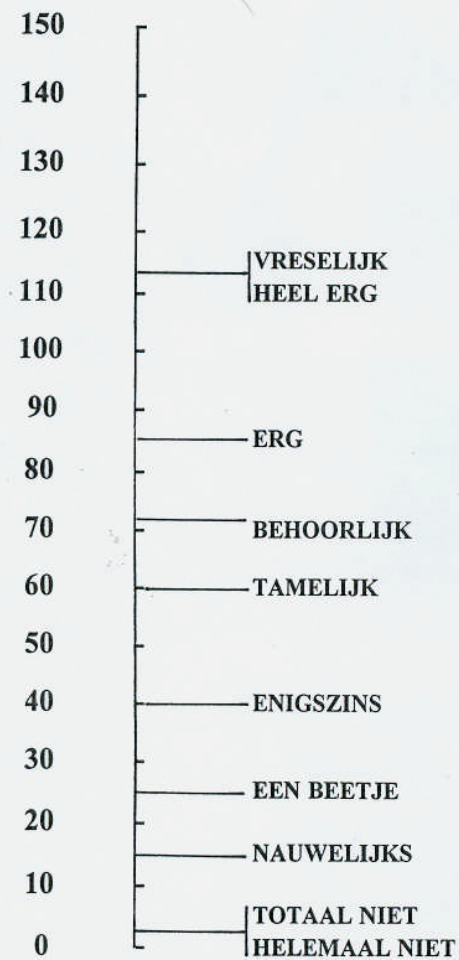
Via self-report

- Borgschaal
- Herstelbehoefteschaal

Borgschaal

INSPANNINGSSCHAAL

Wilt u door middel van een kruisje bij onderstaande lijn aangeven hoeveel INSPANNING het u heeft gekost om de afgelopen taak uit te voeren.

Herstelbehoefteschaal

(11 items)

- Aan het einde van een dag ben ik echt op.
- Na het avondeten voel ik me meestal nog fit.
- Als ik thuis kom moeten ze me even met rust laten.
- Het komt vaak voor dat ik na een dag met bezigheden door vermoeidheid tot niets meer in staat ben.

Inspanning bij (mentale) taakbelasting

Inspanning: fysiologisch

- Hersenactiviteit (EEG, ERP, etc.; fMRI; PET)
- Pupildilatatie (pupillometrie)
- Huidweerstand (GSR)
- Spieractiviteit (EMG)
- Cardiovasculaire activiteit
- Hormoonactiviteit (adrenaline, noradrenaline, cortisol)

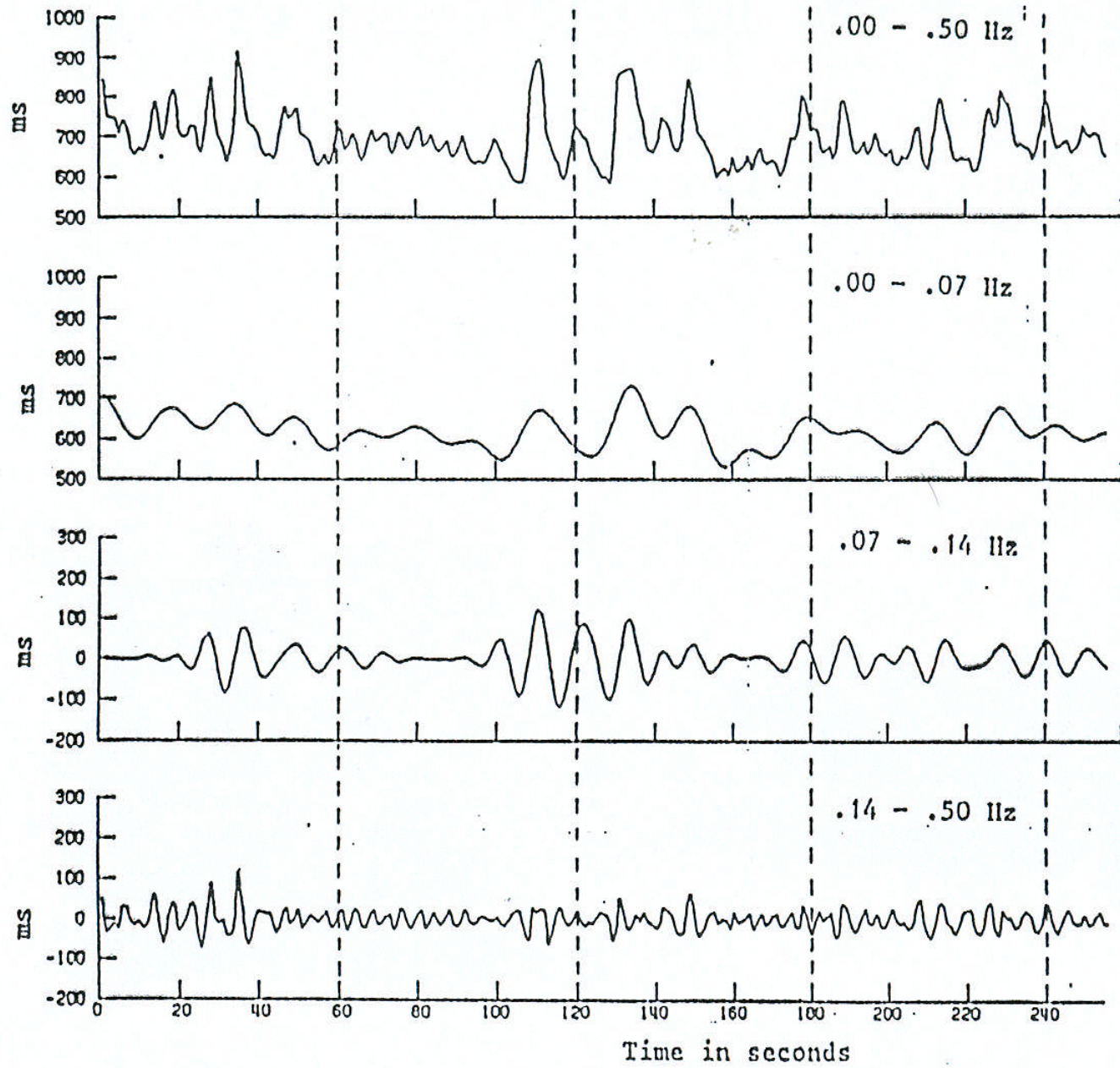
Taakbelasting en inspanning

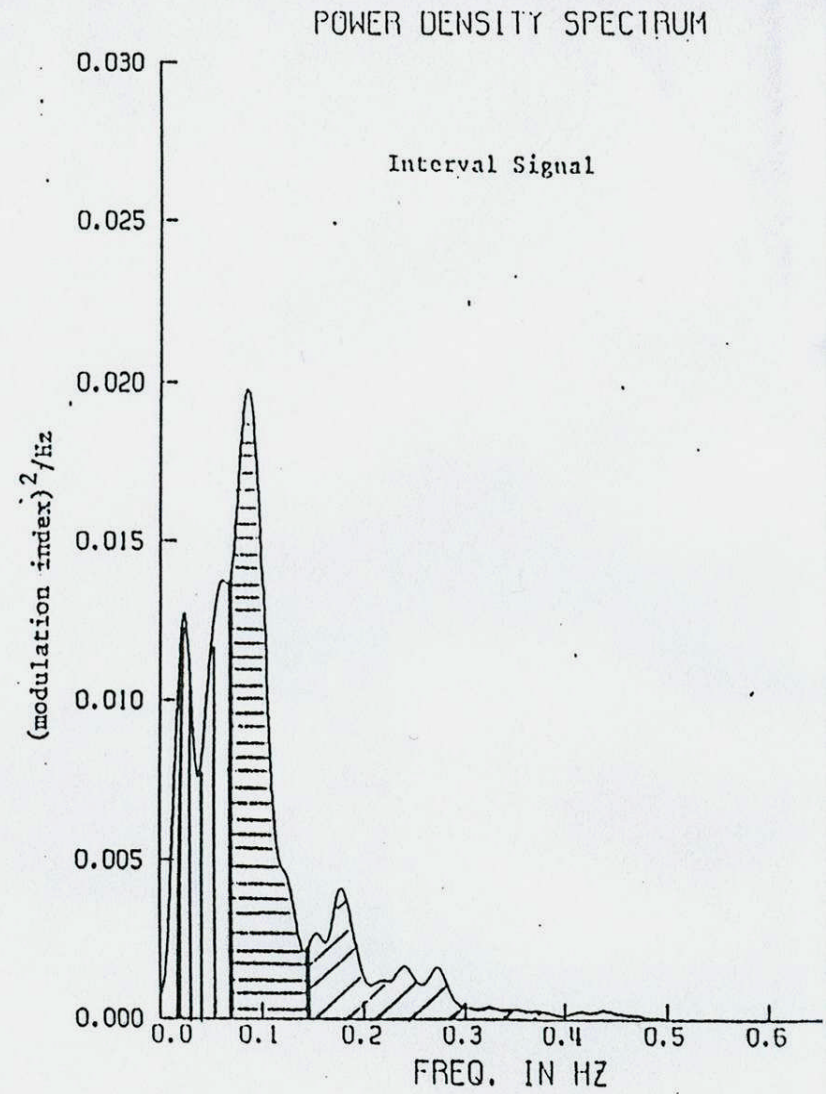
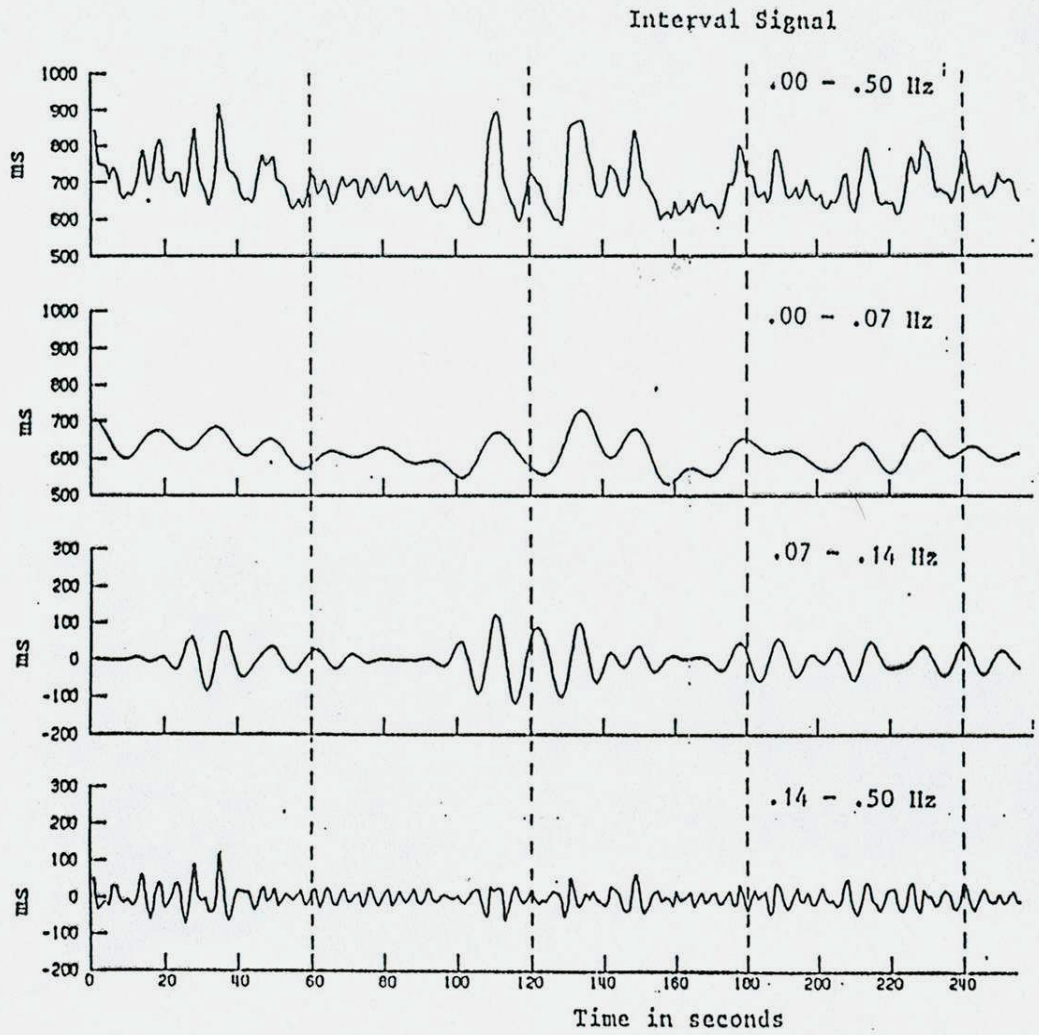
- *inspanning*: cardiovasculair
(korte termijn bloeddrukregulatie)

Defence reaction

- toename bloeddruk
- toename hartslagfrequentie
- afname hartslagvariabiliteit

Interval Signal

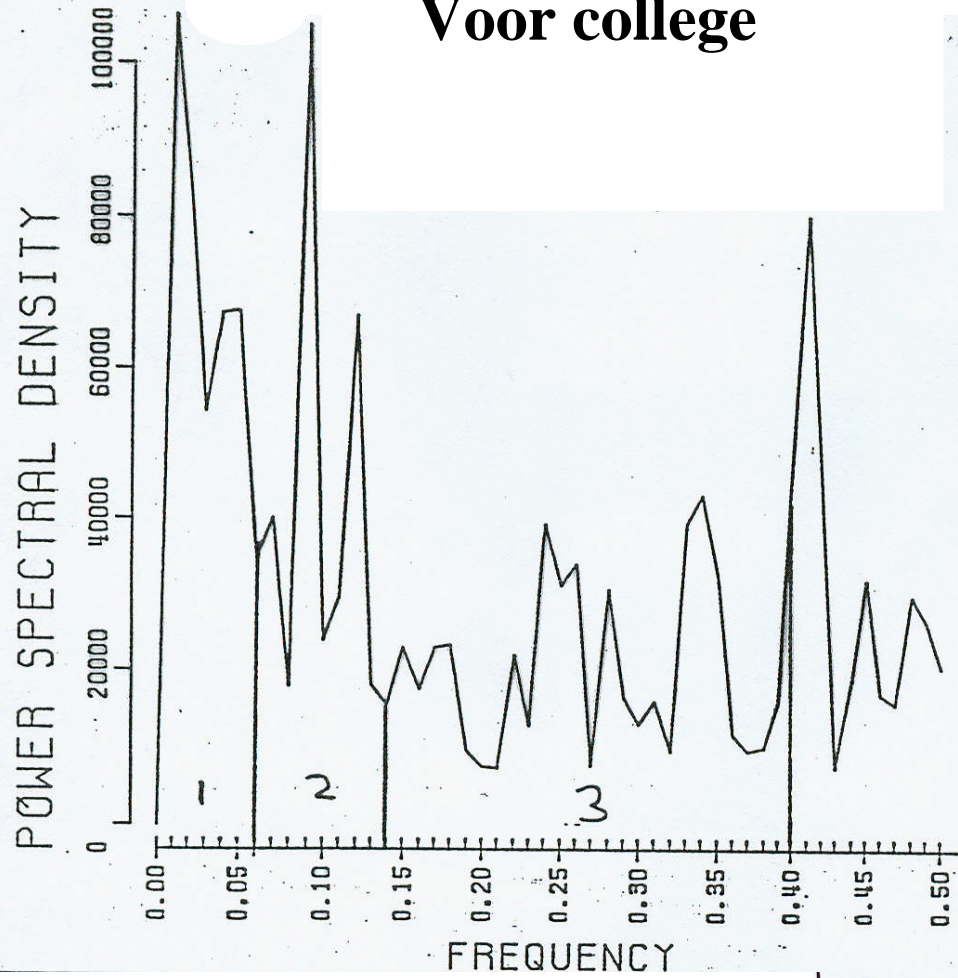

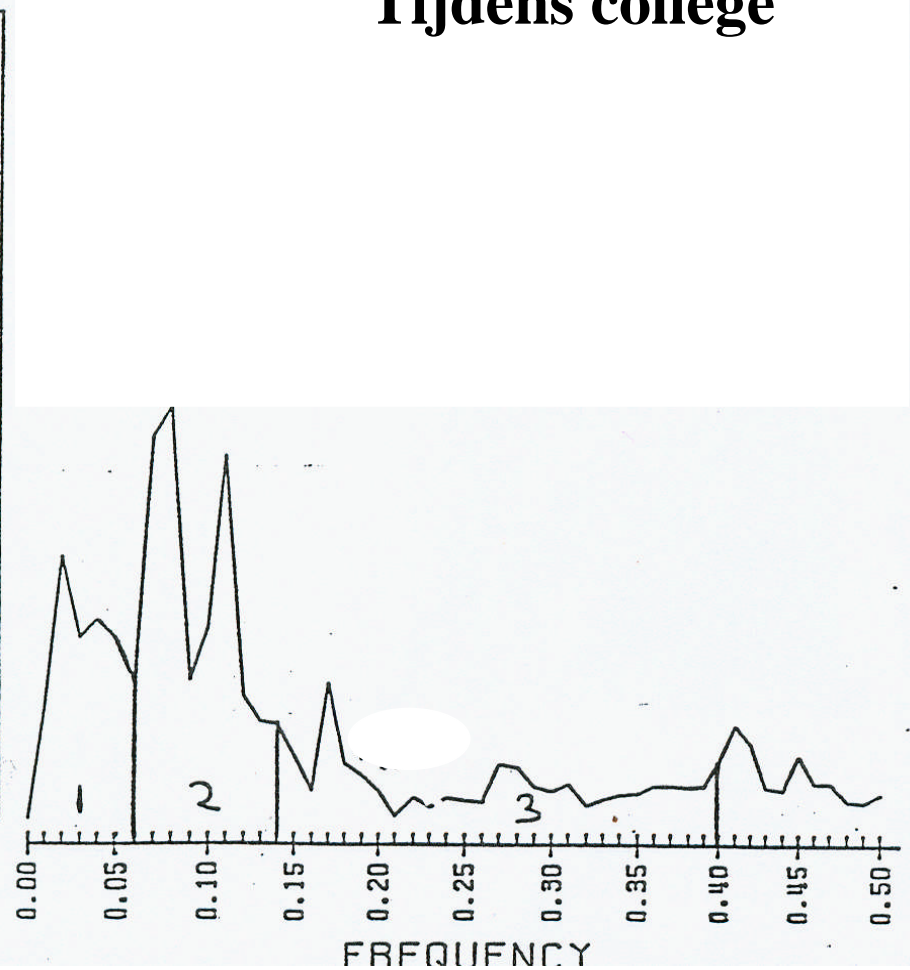
Hartslagvariabiliteit

- ***Lage frequentieband (0.01-0.06 Hz)***
invloed van trage processen (stofwisseling, temperatuur)
- ***Midden frequentieband (0.07-0.14 Hz)= 0.10 Hz***
Vasomotorische invloeden (korte termijn variaties in bloeddruk)
- ***Hoge frequentieband (0.15-0.40 Hz)***
Invloed van ademhalingsritme (Respiratoire sinusaritmie)

Voor college

Tijdens college

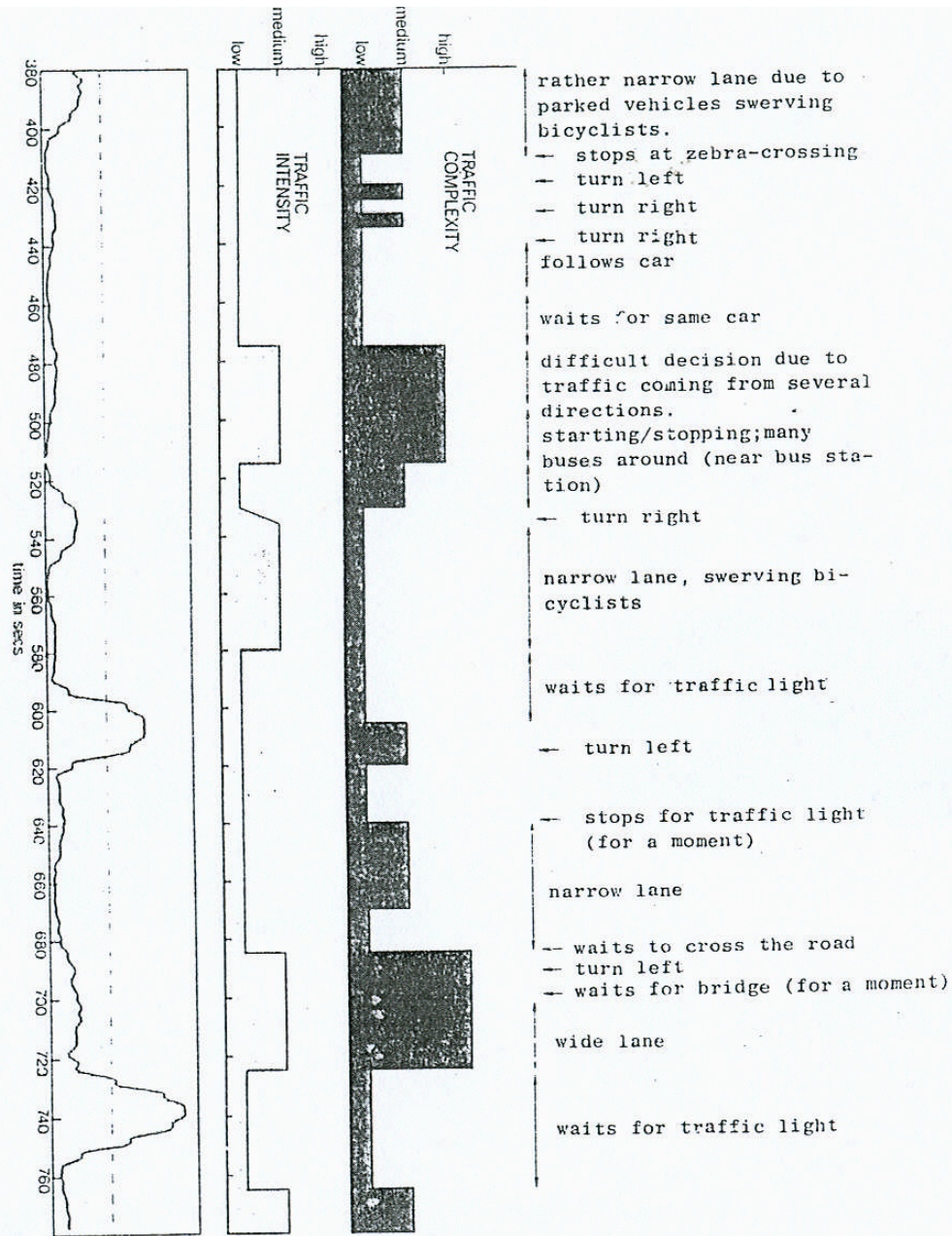

Fig. 11.6. Amplitude of the 0.10 Hz component during car driving in a city. Judgments of traffic complexity and intensity were independently made by C. Wildervanck.

GEHEUGENZOEKTAAK

DKJM

FMP

MEMORY-
SET

ATTENTIE-
STIP

DISPLAY-
SET

ATTENTIE-
STIP

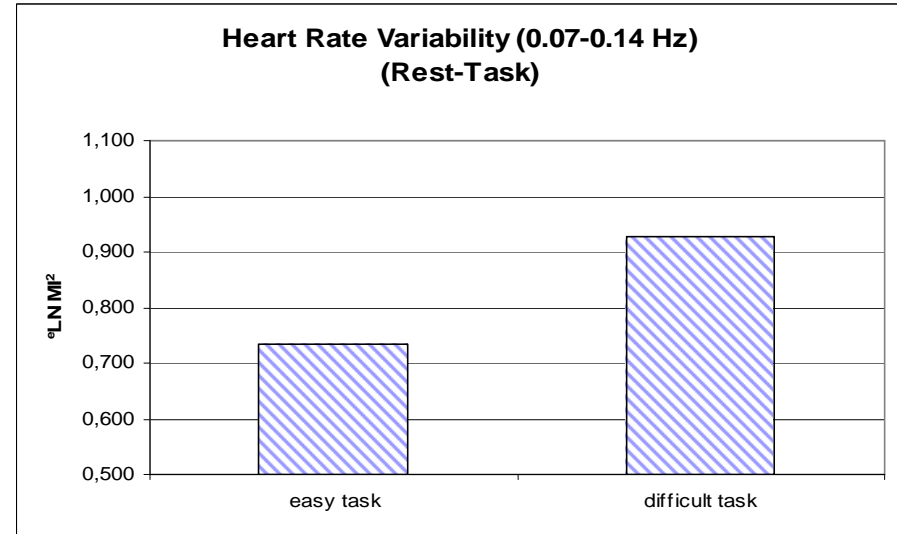
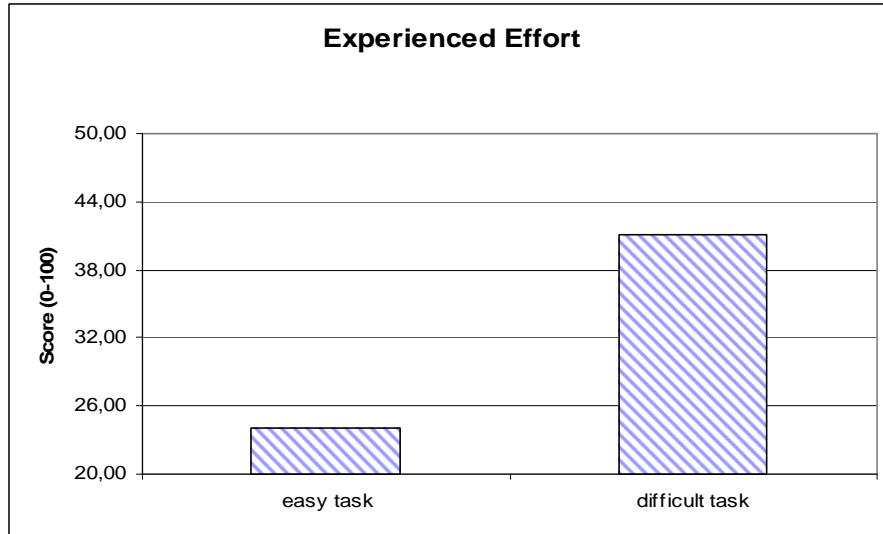
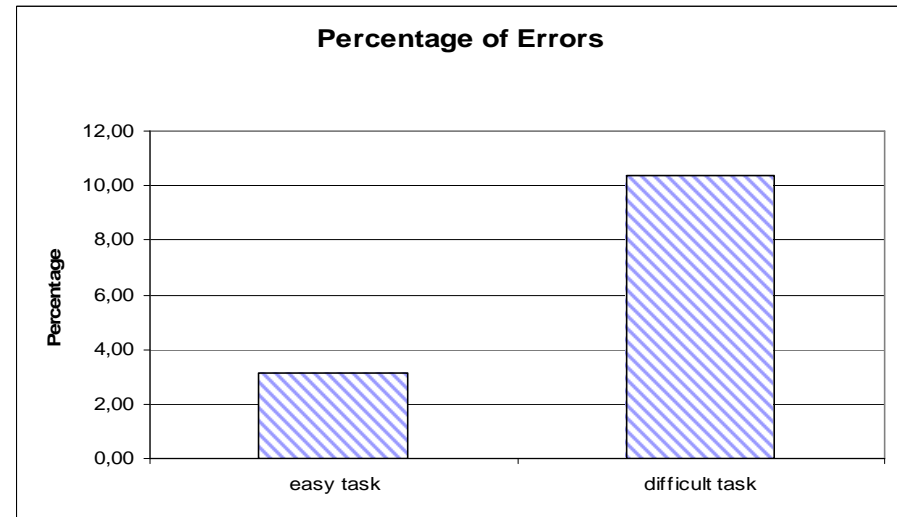
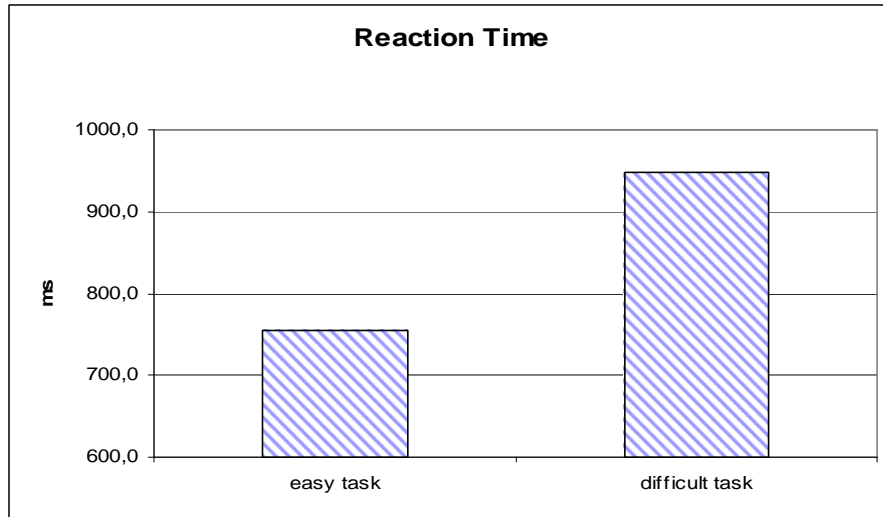
1000 ms

700 ms

900 ms

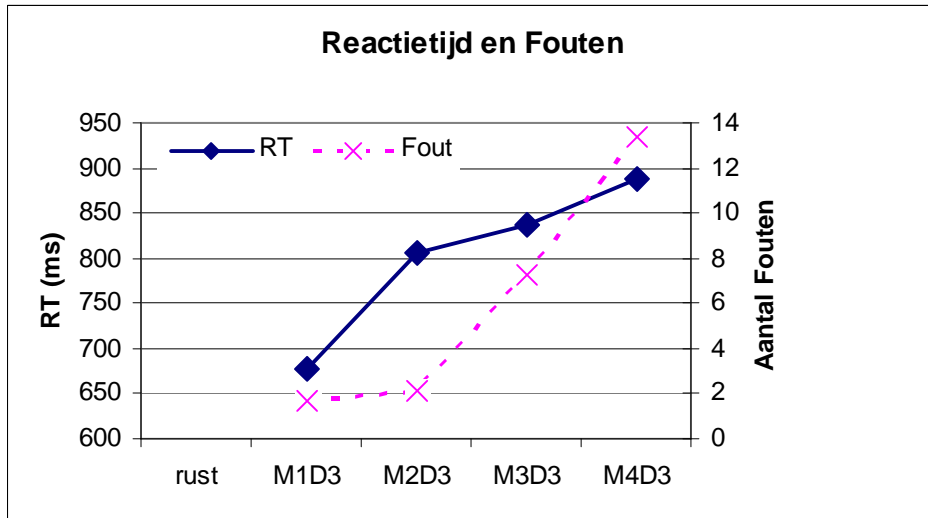
100 ms

Geheugenzoektaak

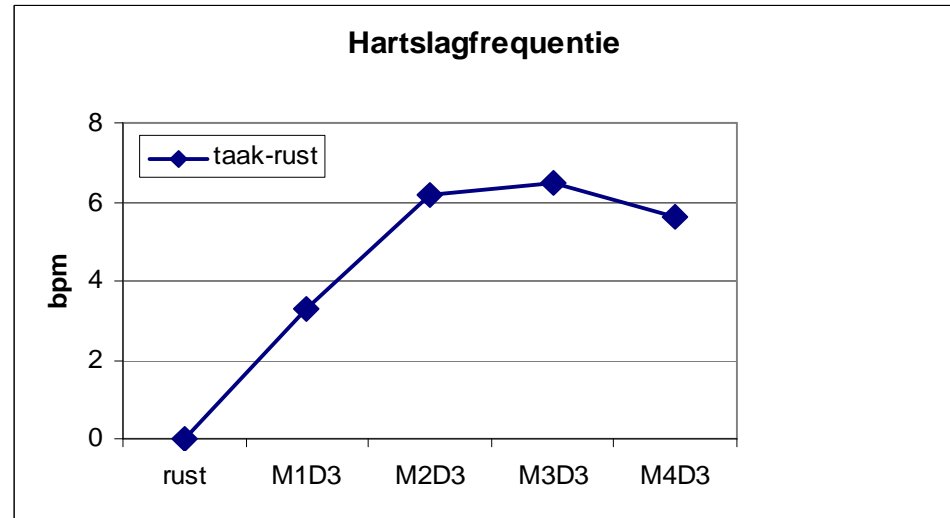

easy= M1D3; diff= M3D3

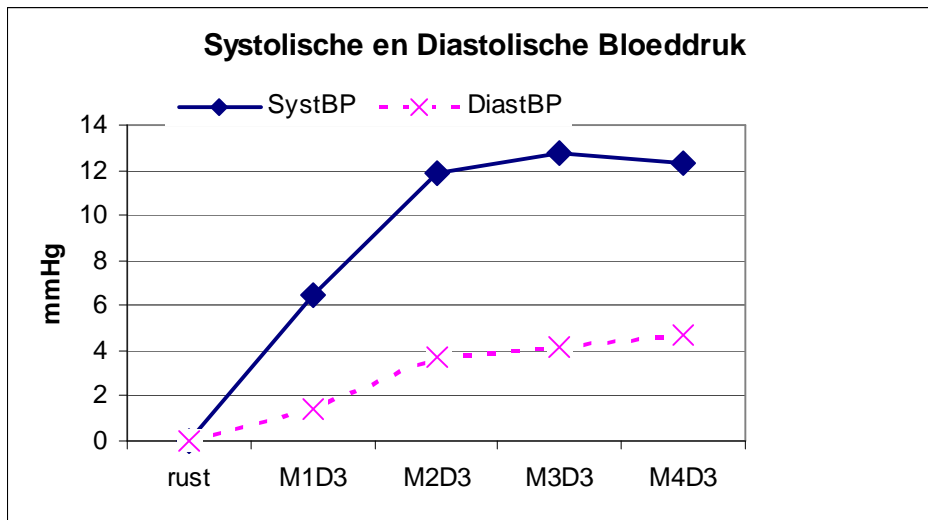
Belasting door Geheugenzoektaak

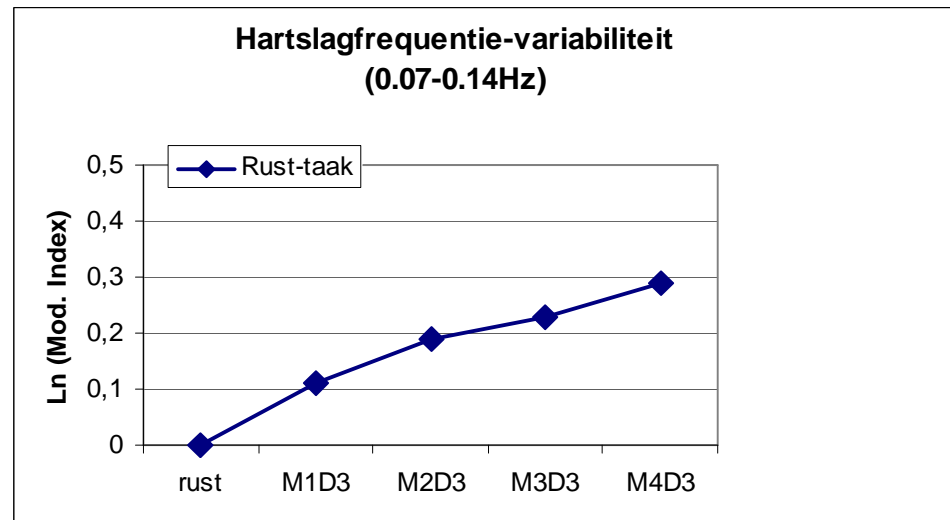
P < 0.01

P < 0.01

P < 0.01

P < 0.01

Strooptaak

Interferentie kleur en betekenis woord

Ja

Rood

Groen

Blauw

Geel

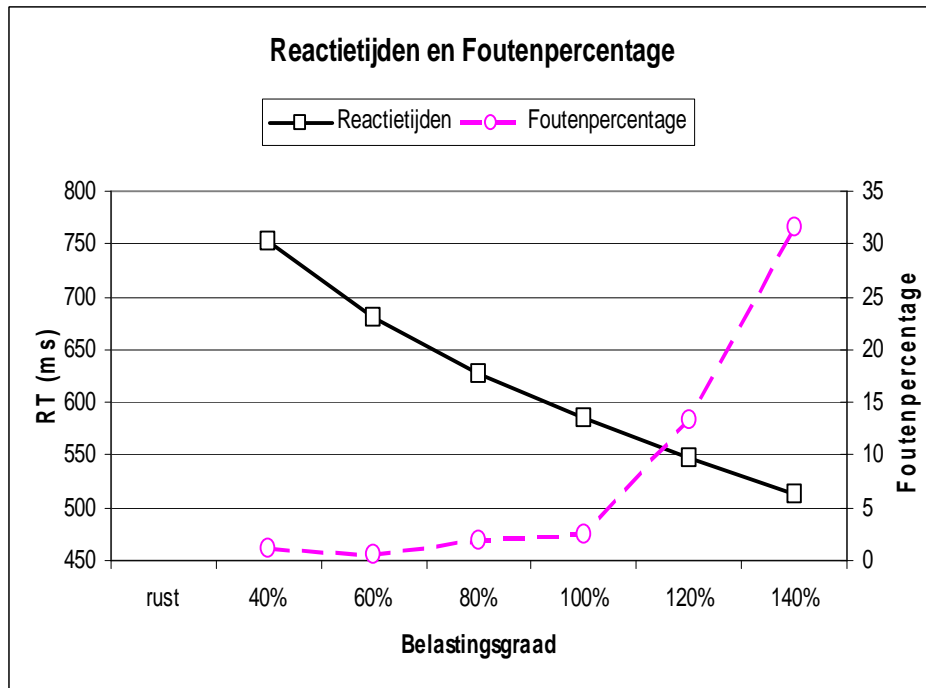
Nee

Rood

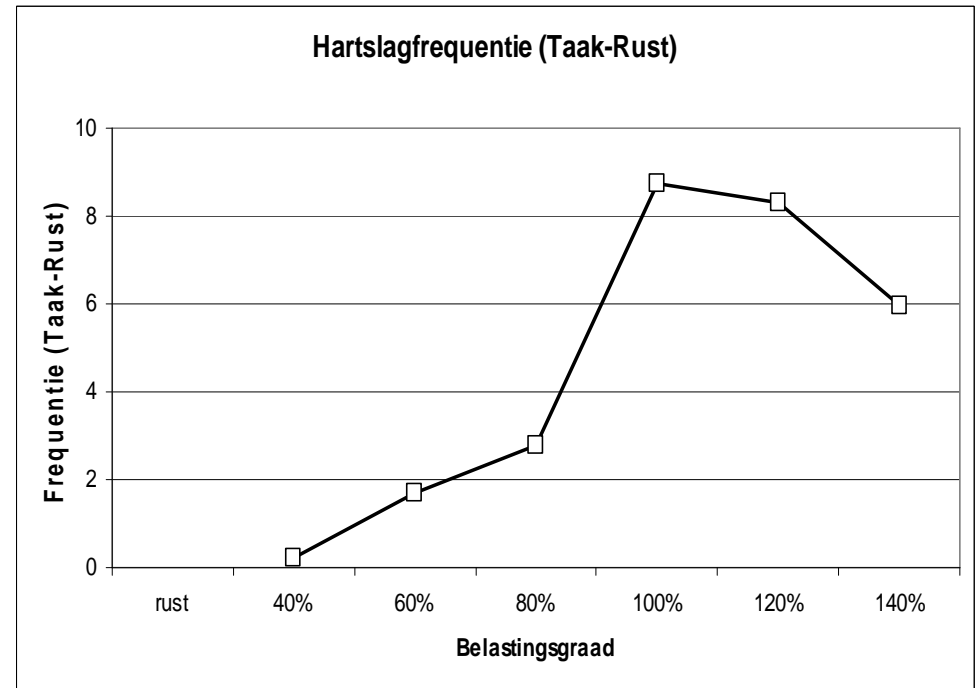
Groen

Blauw

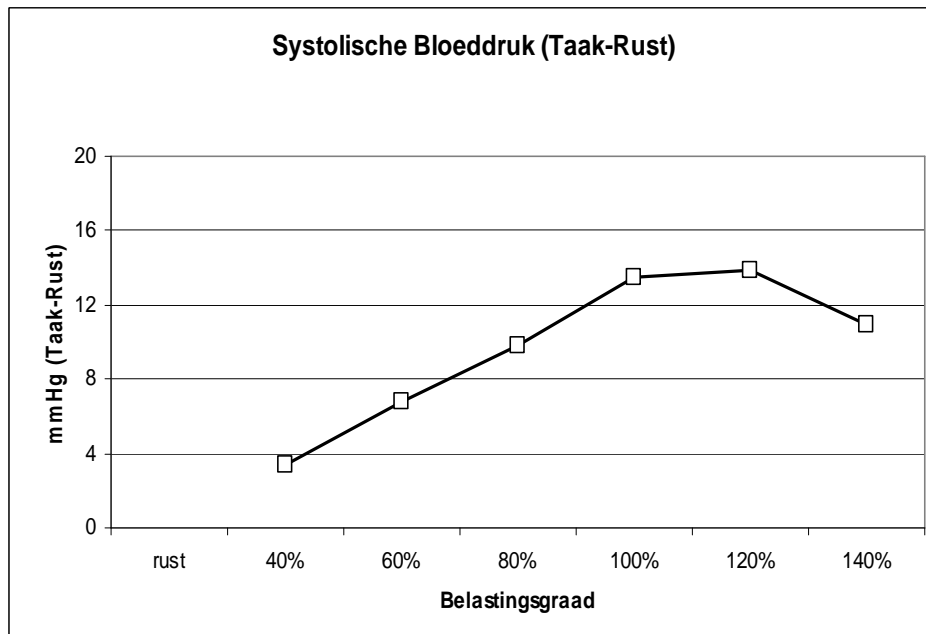
Geel

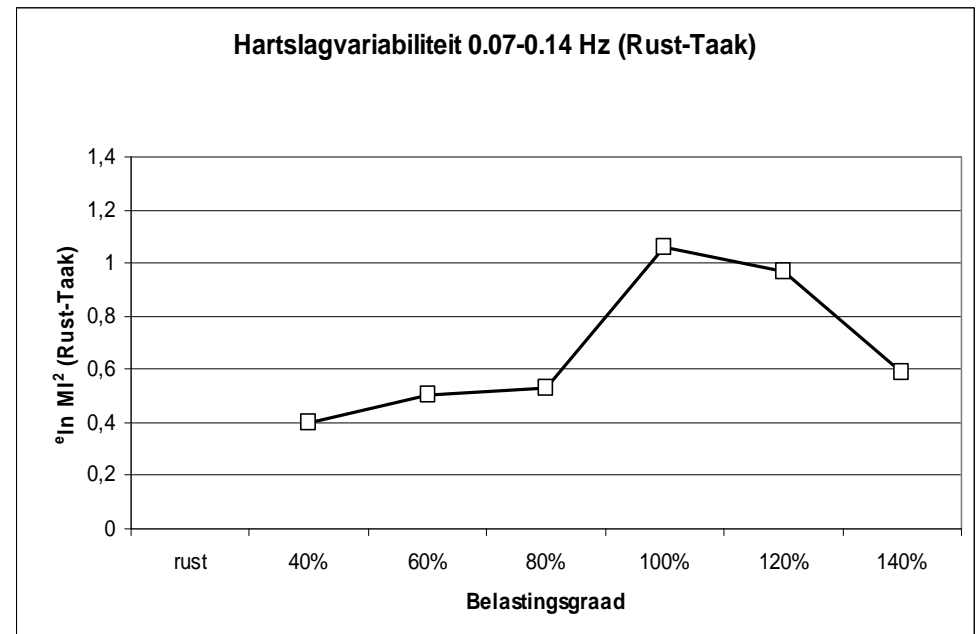
belastingsniveau $P < 0.001$

belastingsniveau $P < 0.001$

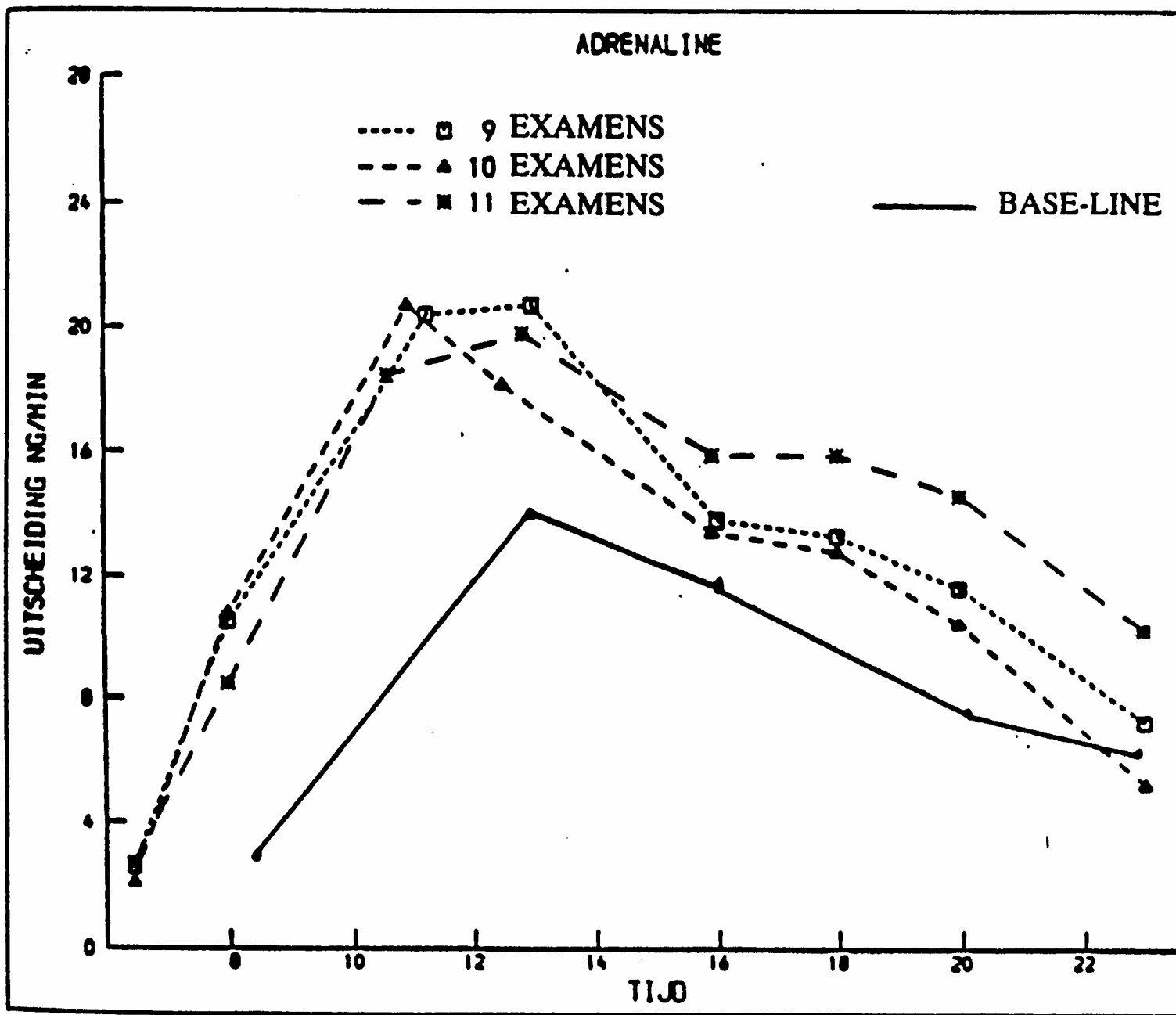

belastingsniveau $P < 0.001$

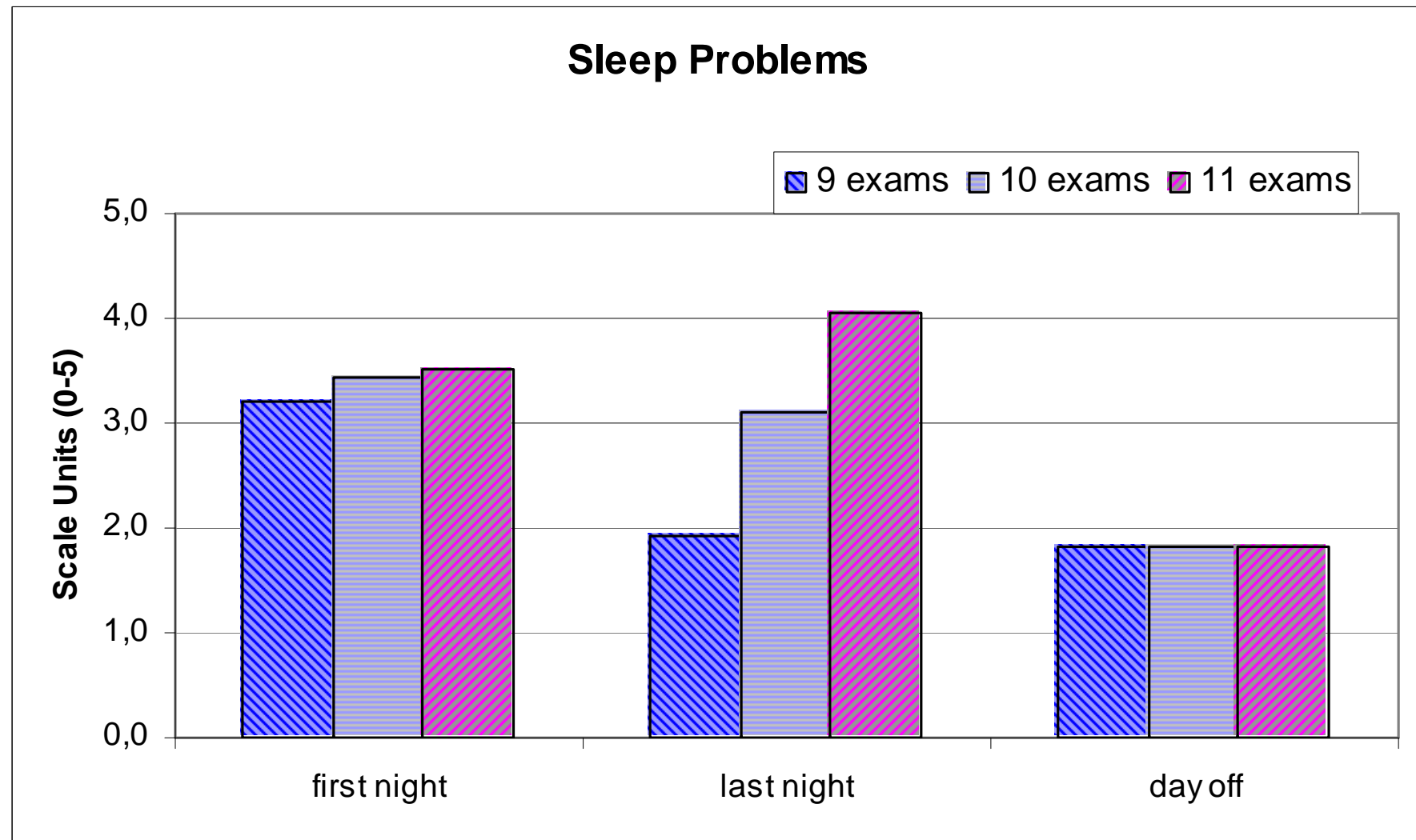
belastingsniveau $P < 0.001$

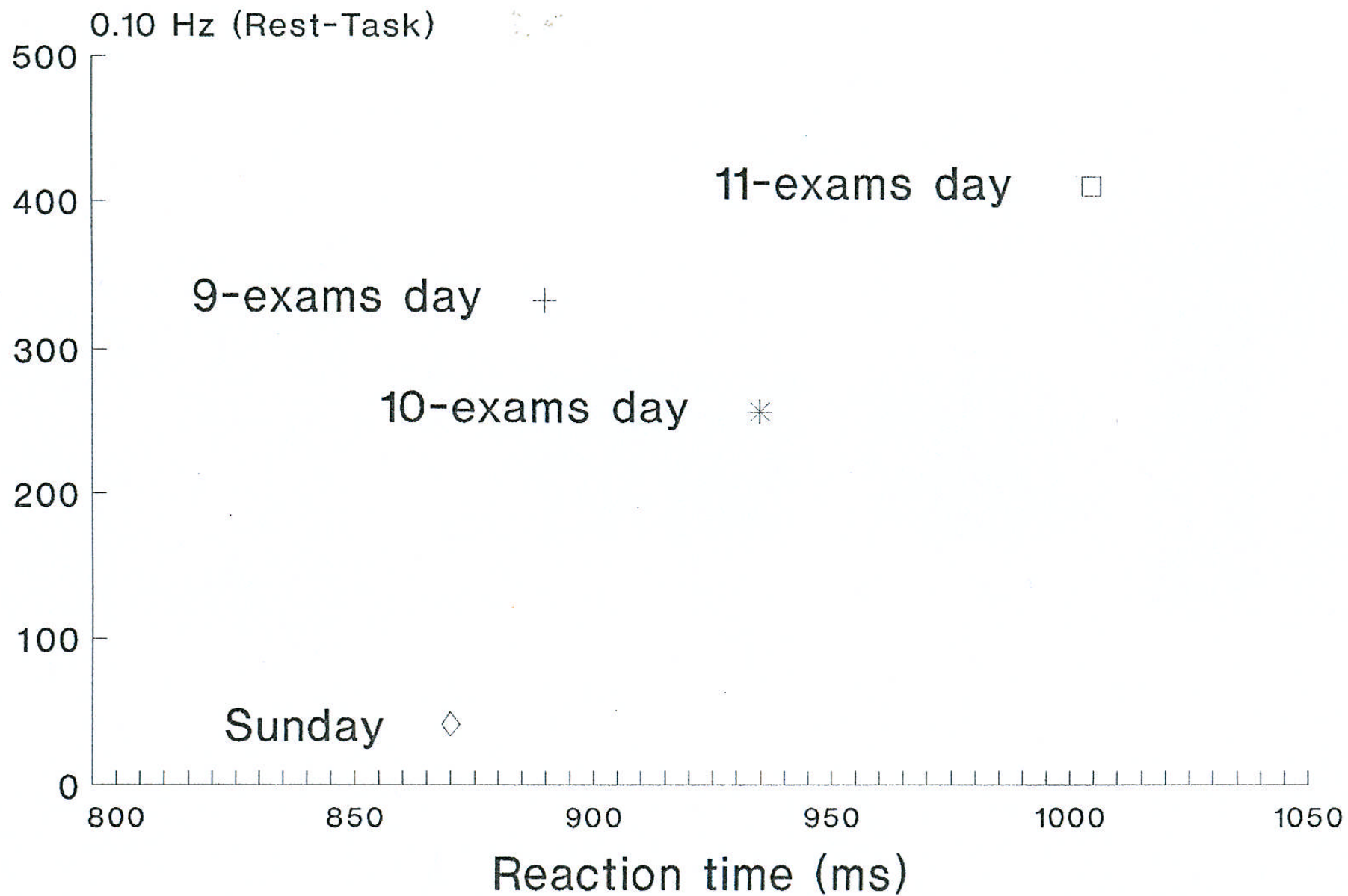

Uitscheidingsniveaus van adrenaline (in urine; nanogram per minuut)

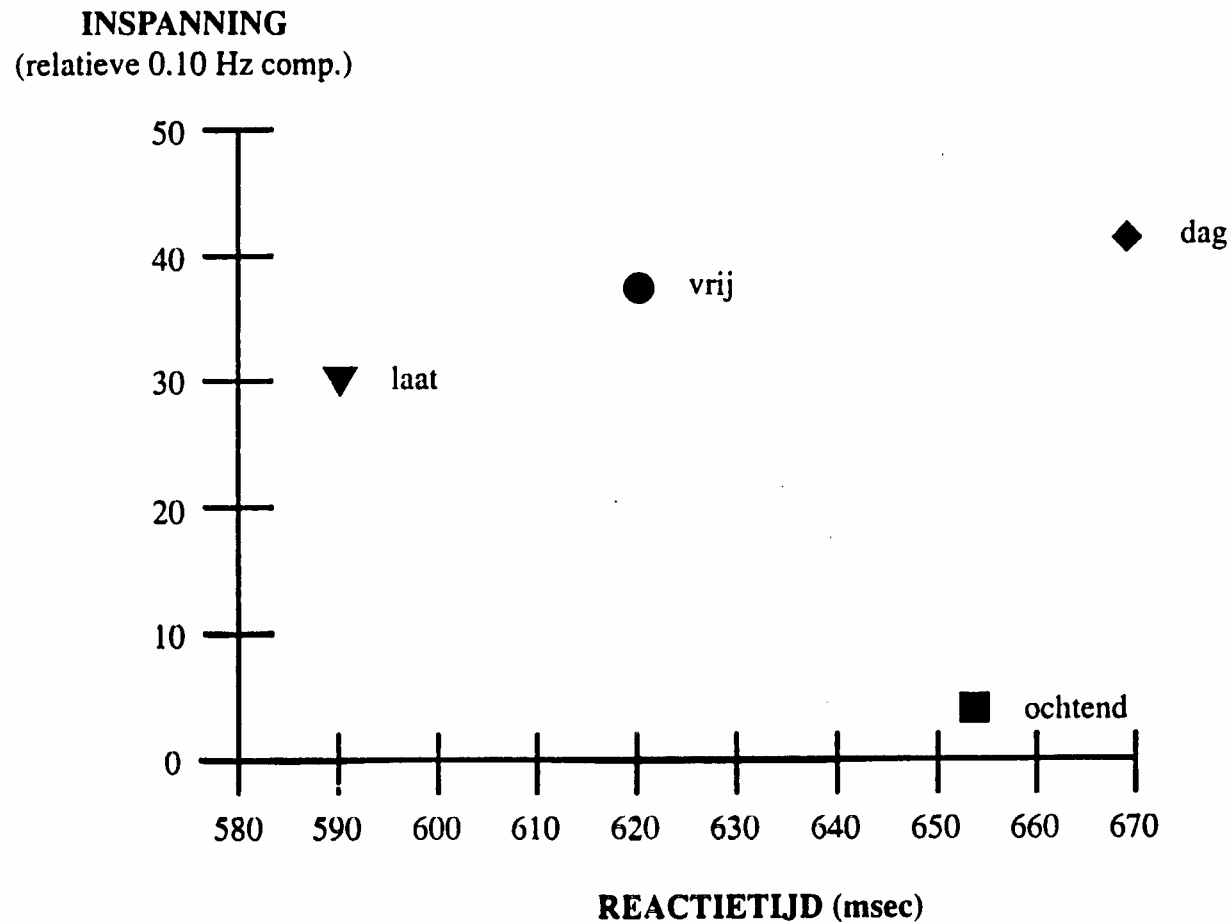
Rijexaminatoren: Slaapklachten en taakbelasting

Gebruik Probe-taak

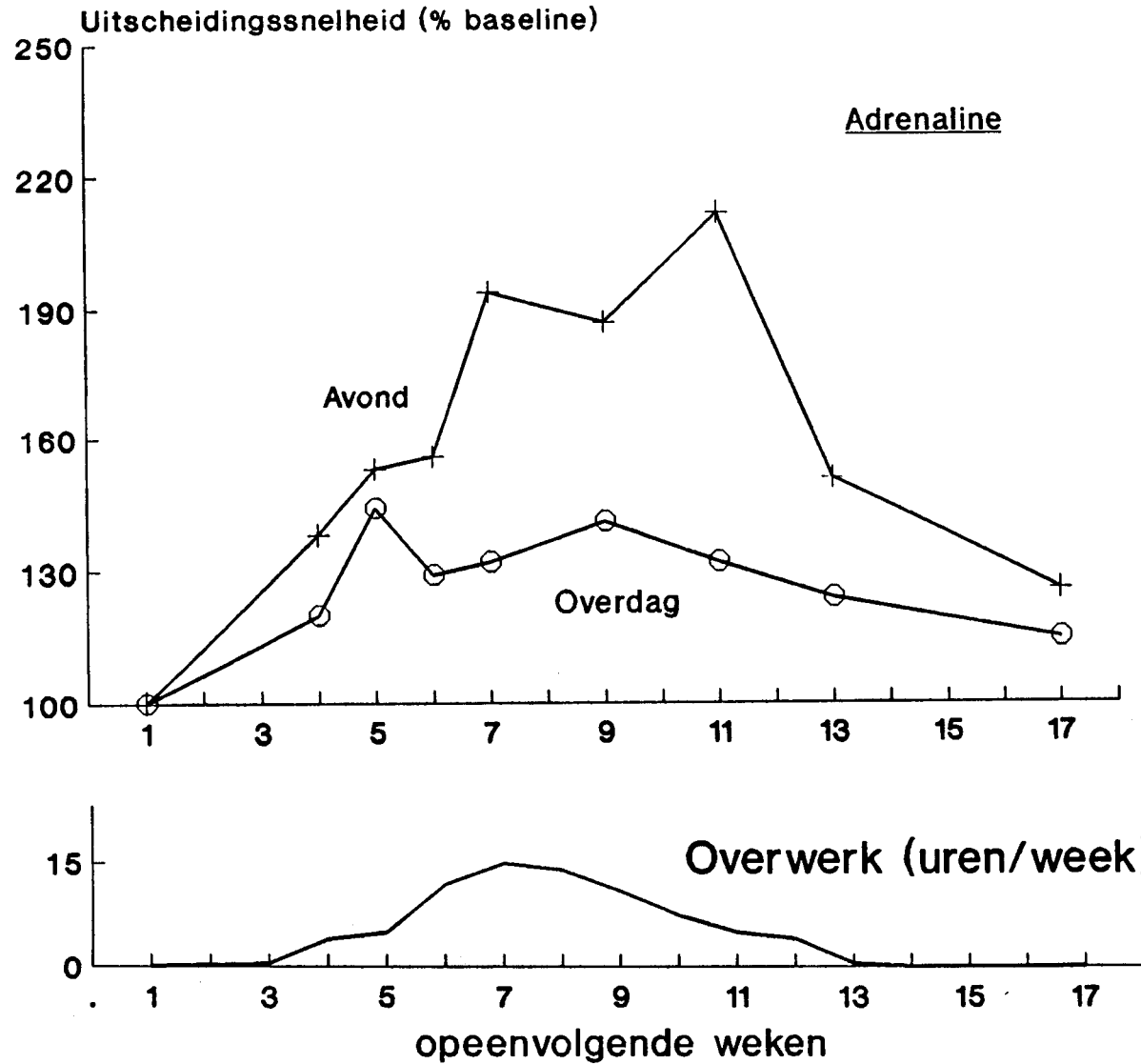
- Gestandaardiseerde mentale taak
- Prestatie-inspanning gerelateerd aan
  - Taaklast
  - Mentale toestand (vermoeidheid, pijn, slaperigheid, etc)
  - ← Compensatoire inspanning
  - ← herhaalde meting vereist

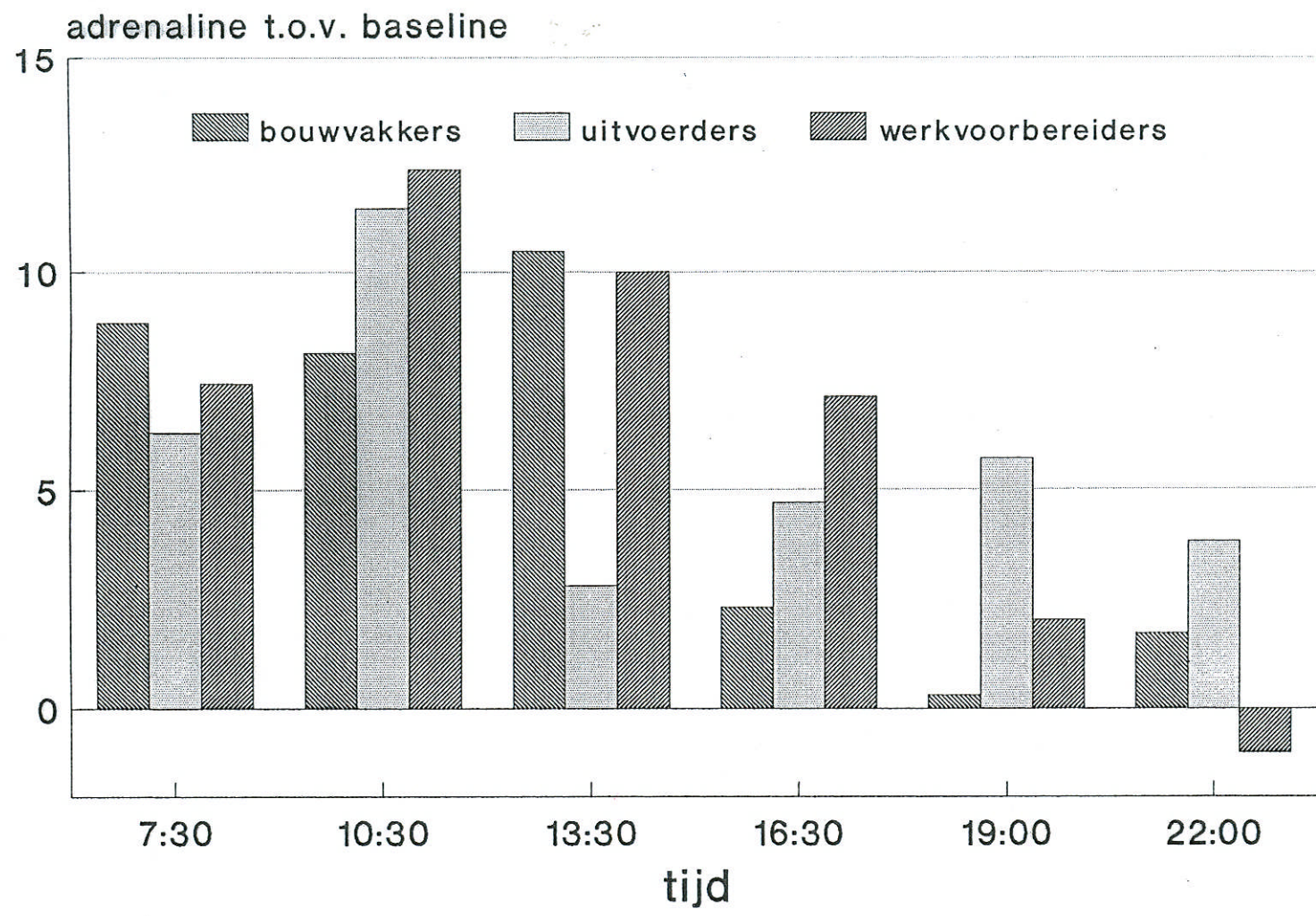

FIGUUR 5.6.: De relatie tussen de prestatie tijdens een geheugen-zoek-taak (reactietijd in milliseconden) en de geïnvesteerde inspanning (0.10 Hz component) afhankelijk van werkbelastingconditie.

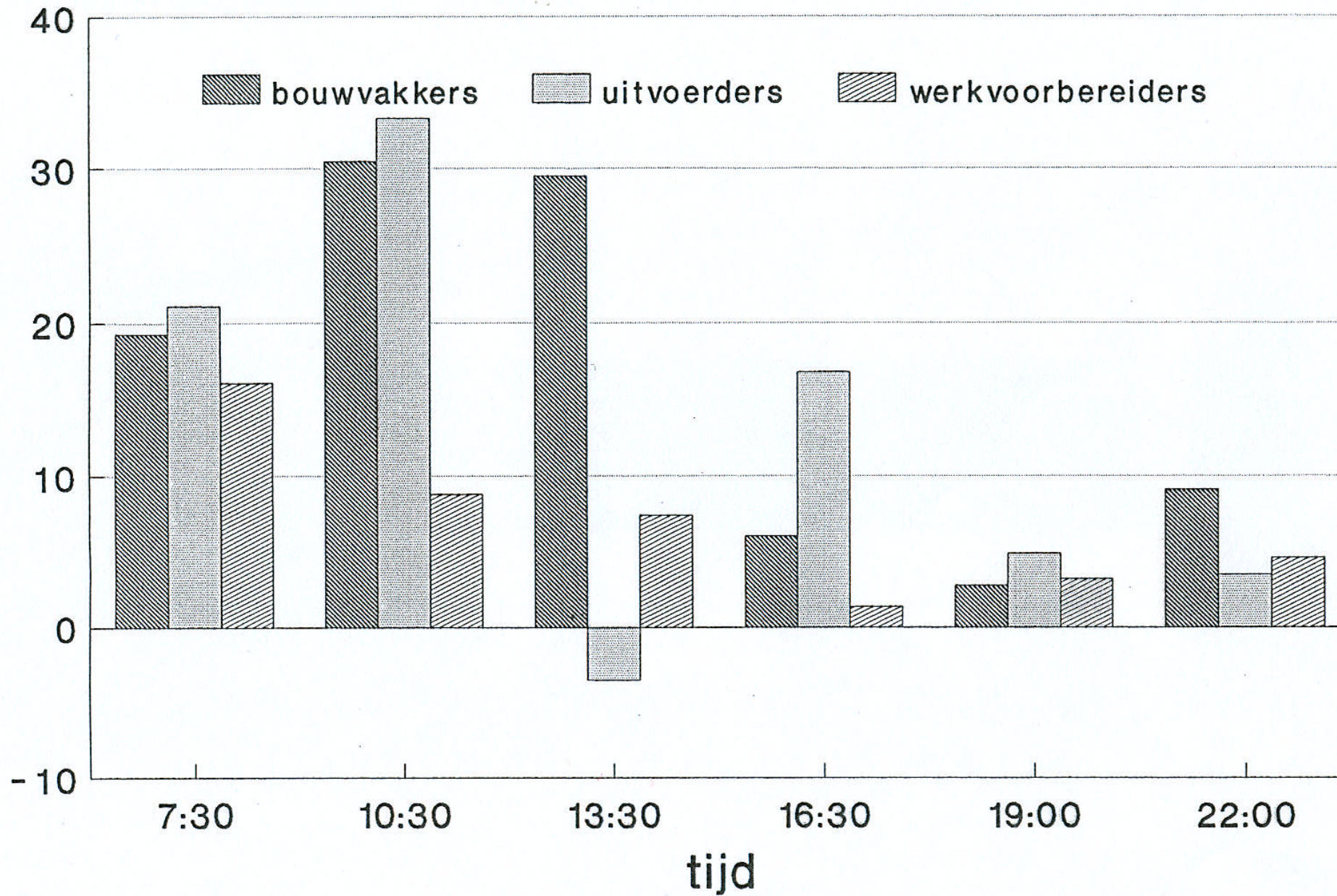
Gegevens over 18 buschauffeurs.

ADRENALINE UITSCHEIDING

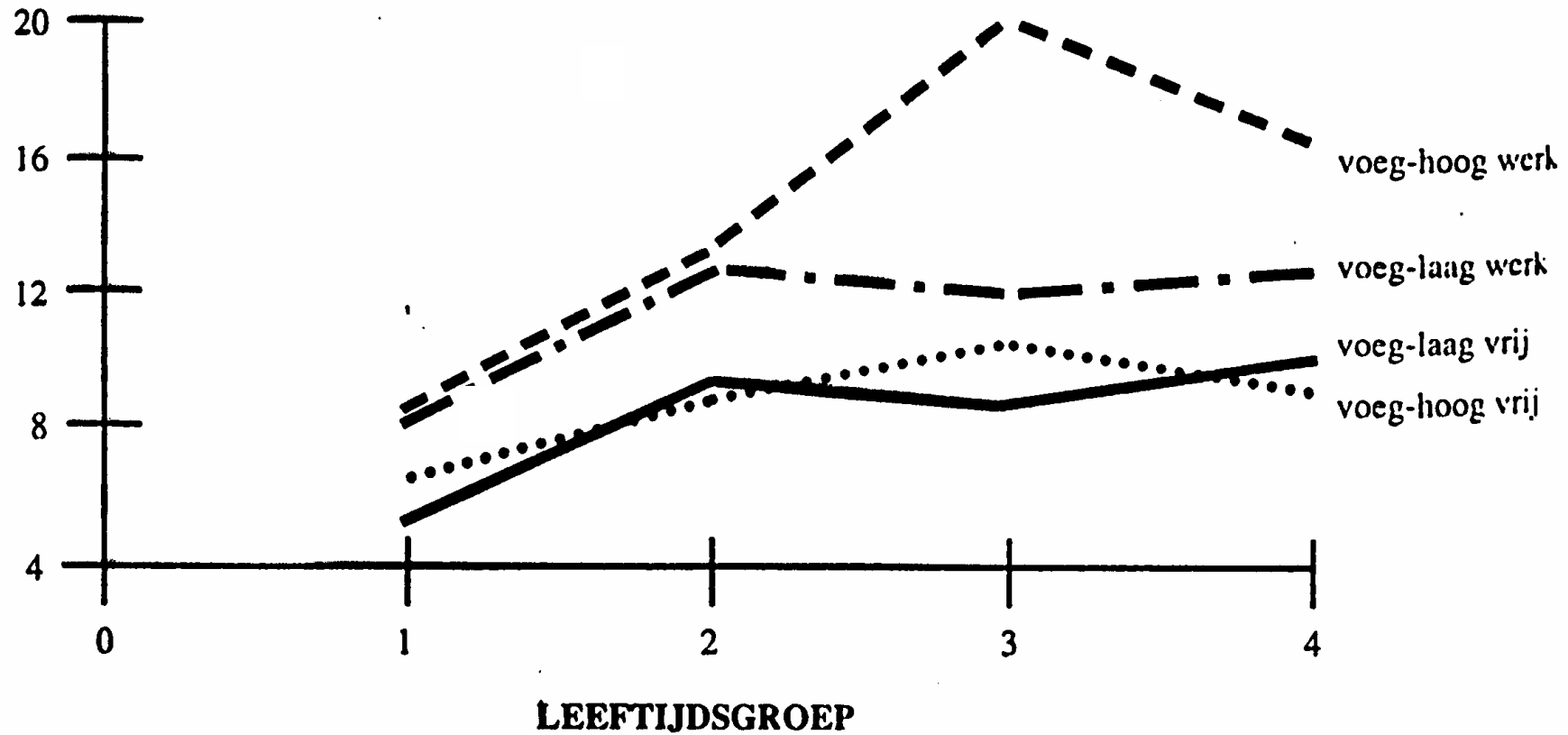
noradrenaline t.o.v. baseline

ADRENALINE

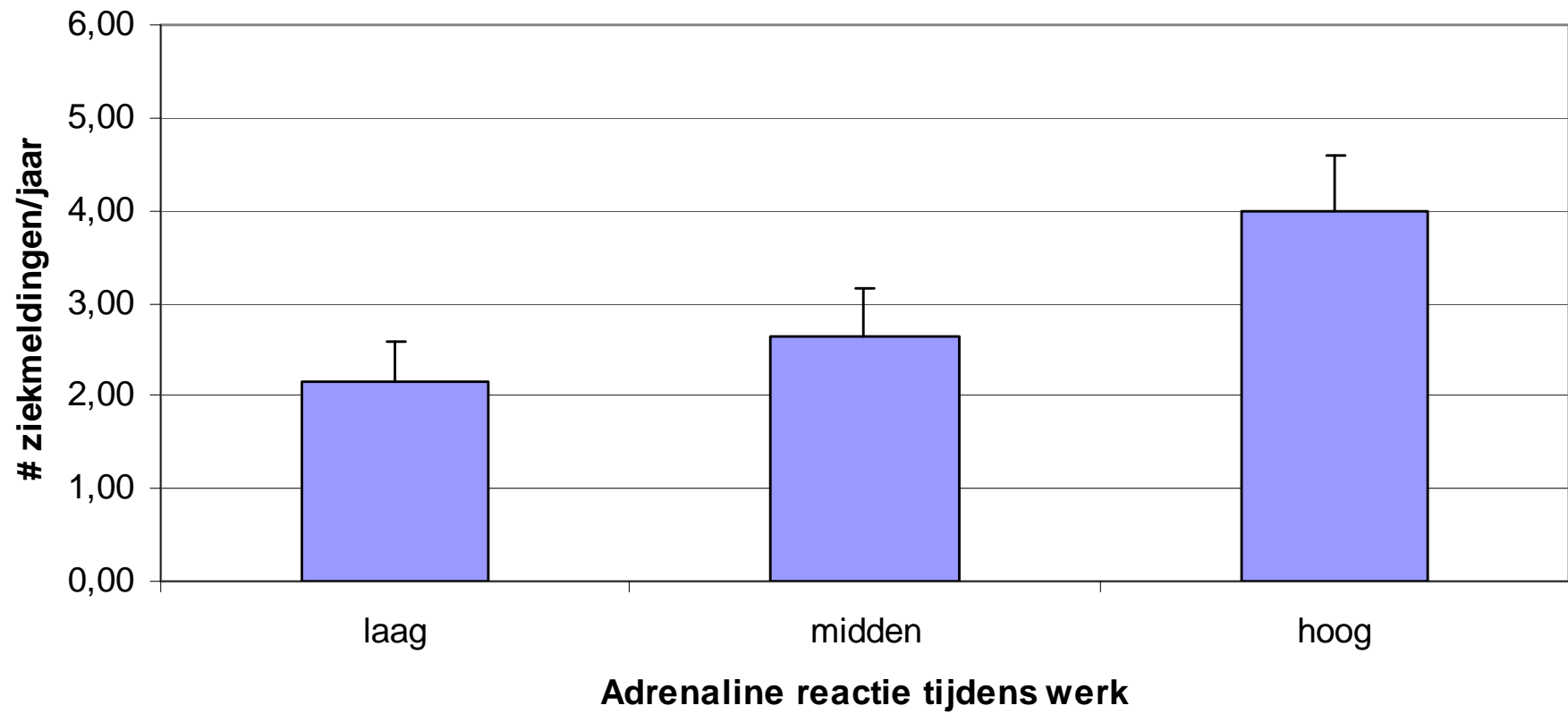
Ng / min

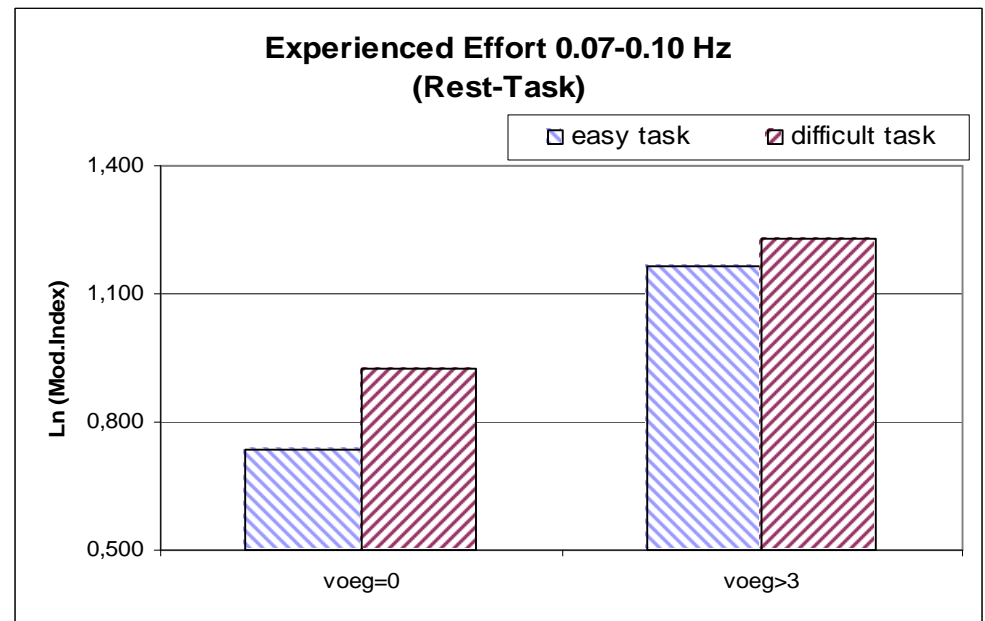
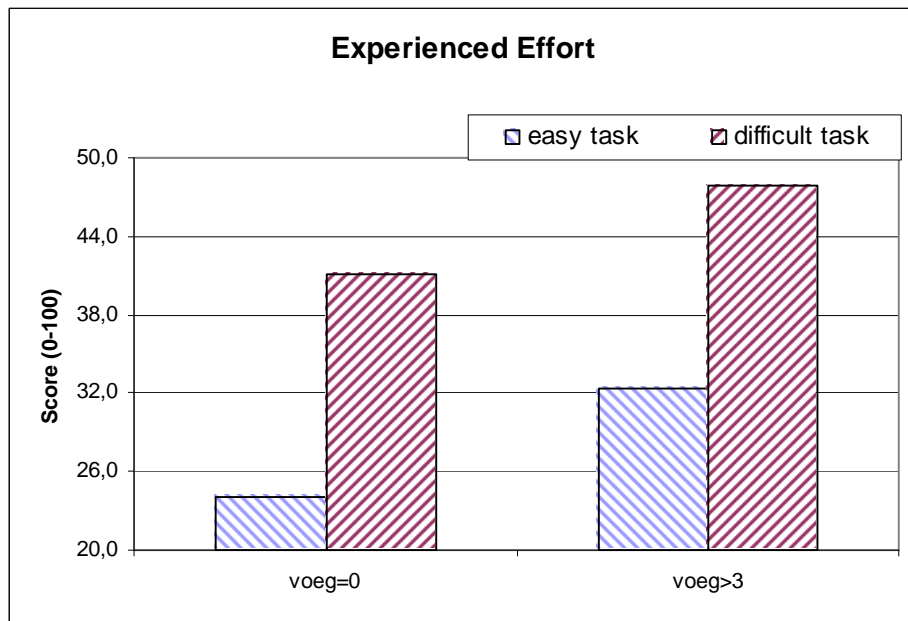
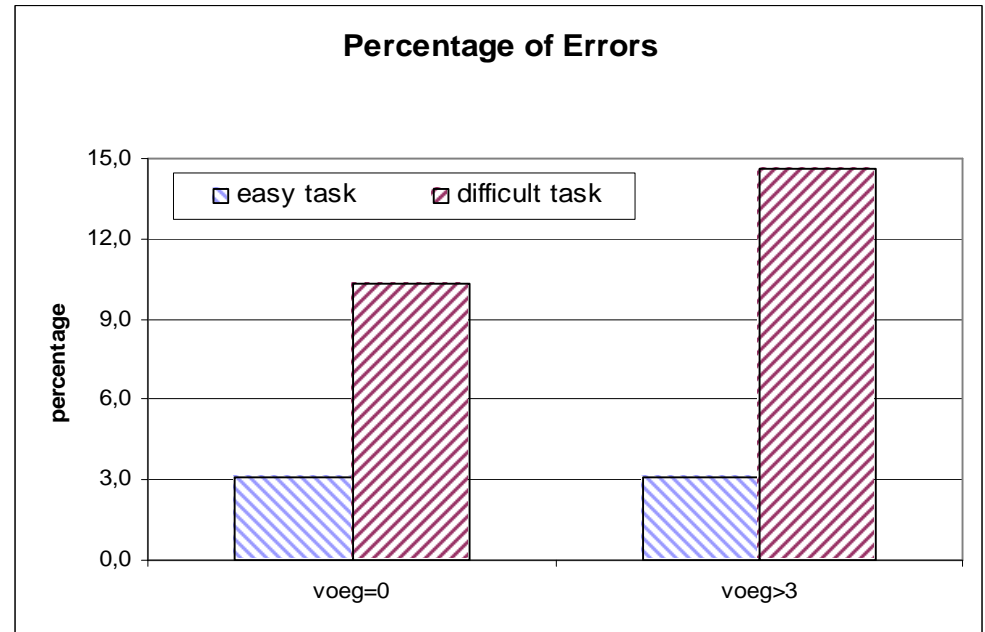
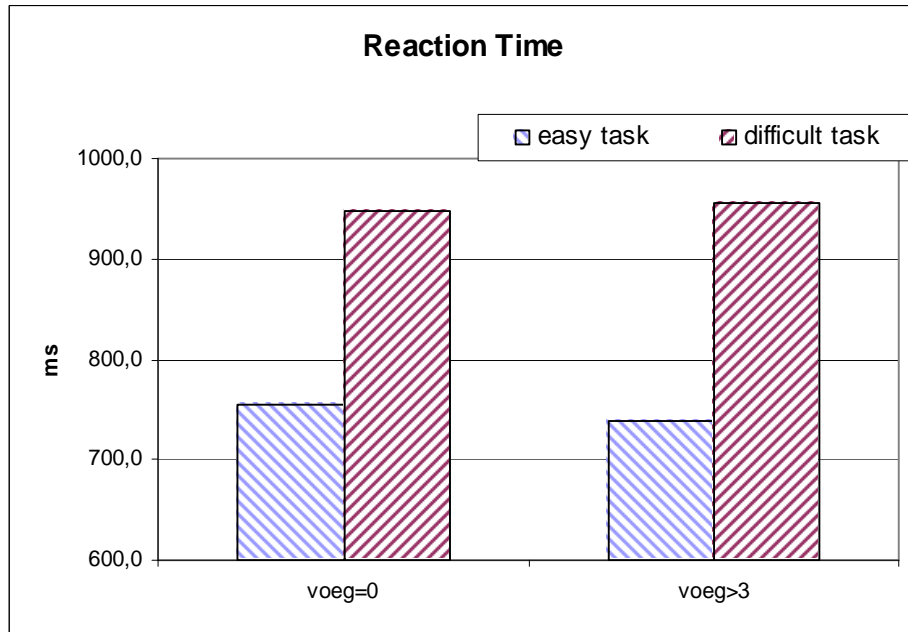

FIGUUR 8.3.: Uitscheidingsniveaus van adrenaline (in urine, nanogram per minuut; over de periode 09 tot 13 uur) bepaald tijdens een normale werkdag en tijdens een vrije *voeg-hoog* / *voeg-laag* / *vrij* / *voeg-hoog vrij* (zie tekst)

(1= < 30 jaar; 2= 30-40 jaar; 3= 40-50 jaar; 4= > 50 jaar)

Adrenaline reactie tijdens werk-Ziekmeldingen

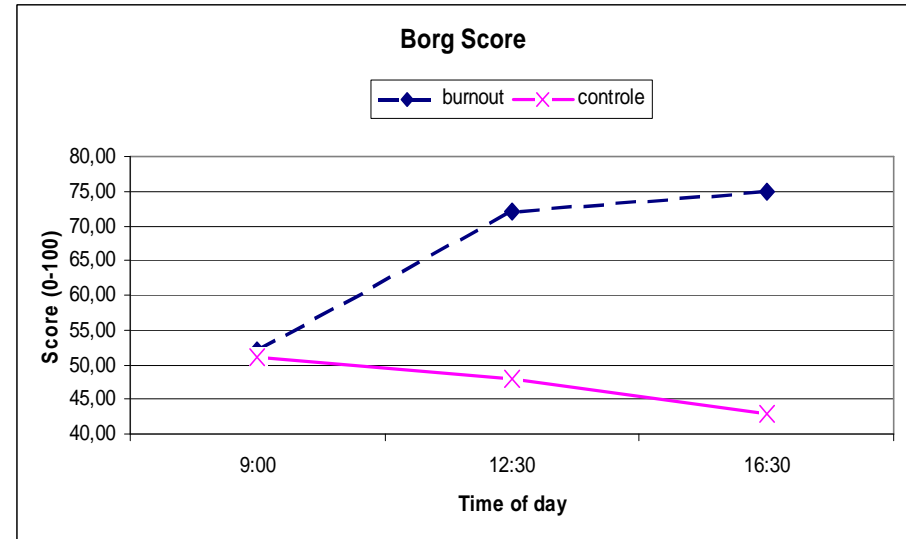
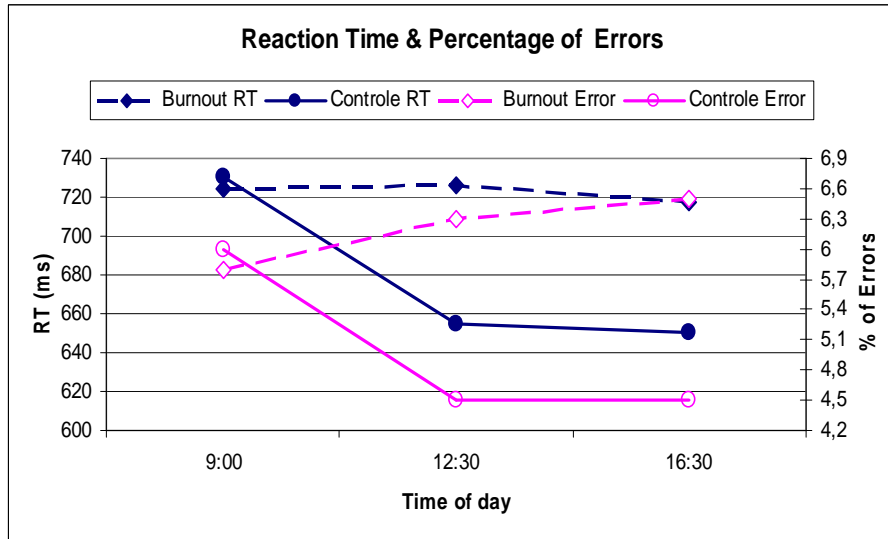
$N_1=n_2=18$

easy= M1D3; diff= M3D3

Workday Burnout-Controls

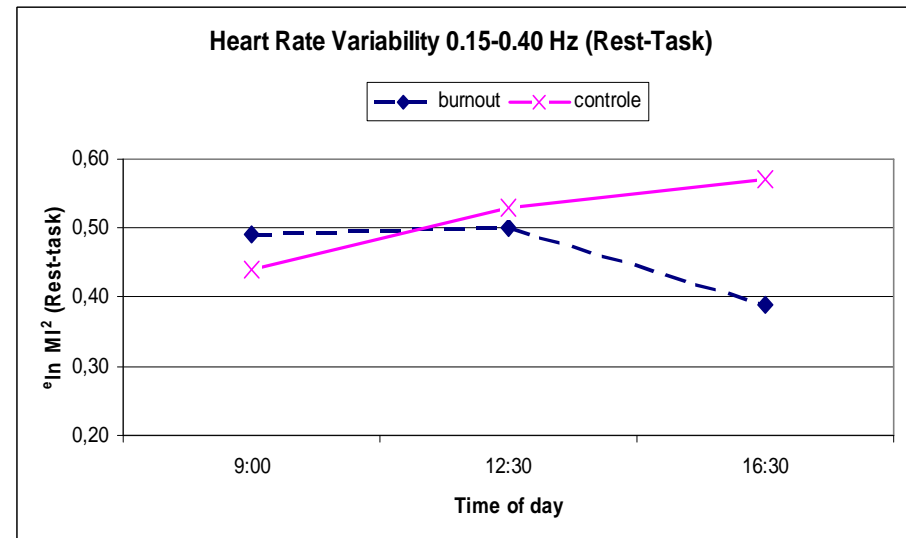
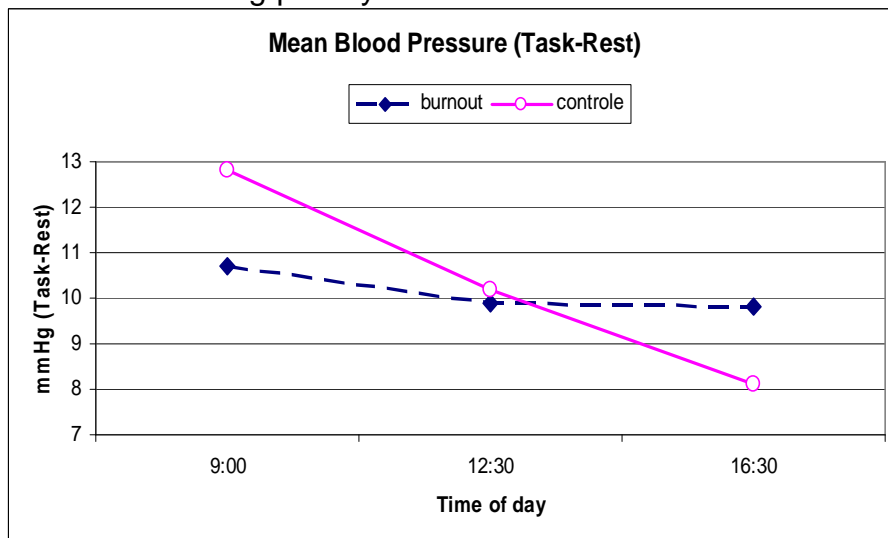
	burnout	controle
n	54	55
age (years)	44	41
% man	41%	33%

Workday Burnout-Controls

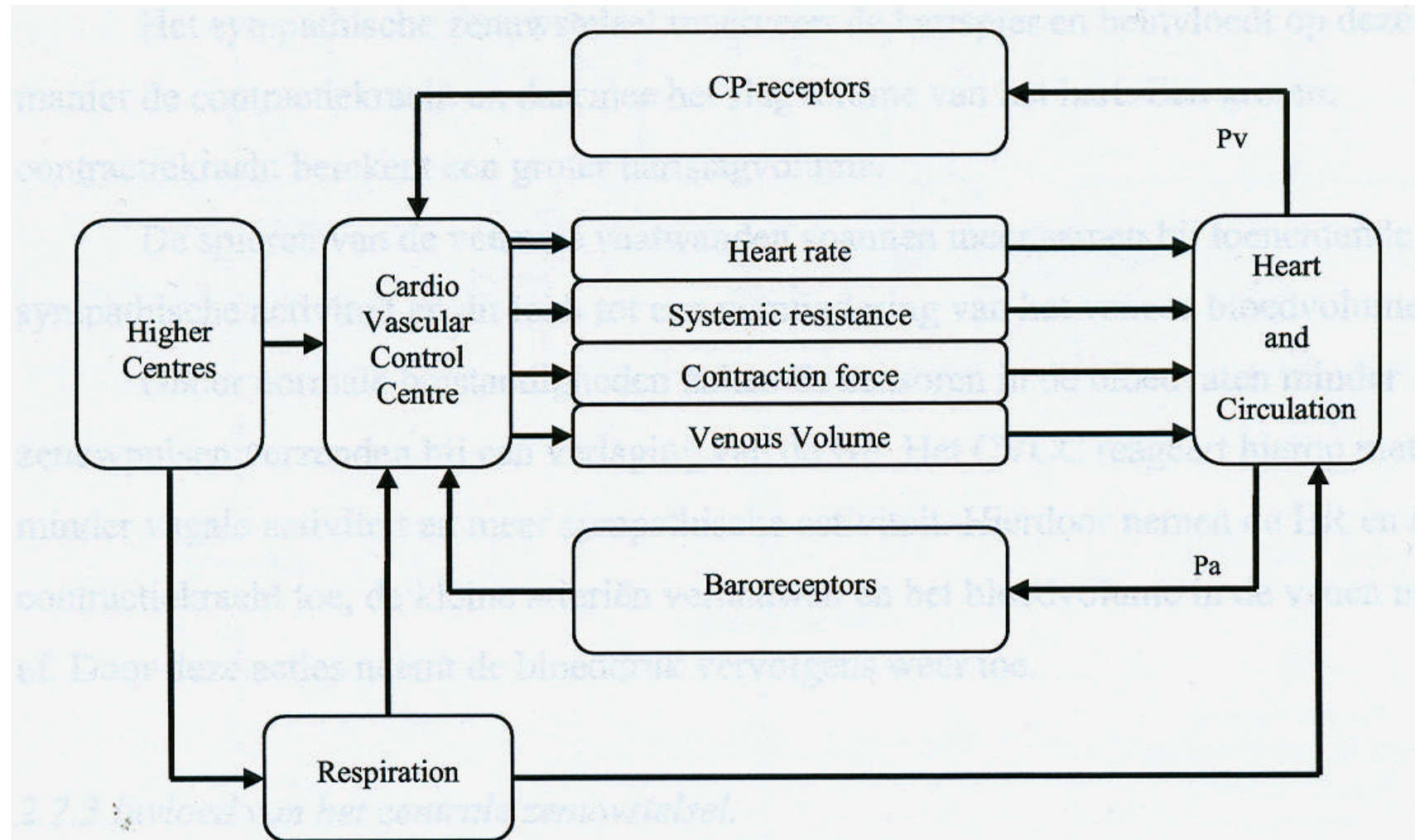
RT and Errors= grp * day P< 0.001

grp * day P< 0.001

grp * day P< 0.05

grp * day P< 0.05

Figuur 1. Onderdelen van het baroreflexmodel. CP: cardiopulmonary, Pv: venous pressure, Pa: arteriële pressure (Van Roon, 1998).

Emotion Work

'the effort, planning, and control needed to express organizationally desired emotions during interpersonal transactions.'

(ca 67% werkenden)

Emotion Work: kenmerken

➤ *functies met veel client-interacties*

Bijv. onderwijs, zorg, politie, schuldeisers, justitie en reclassering, sociale zaken, in- en verkoop, handel, etc.

➤ *expressie van emoties om andermans attitude en gedrag te beïnvloeden*

Bijv. verpleegkundige die huilend kind kalmeert en opmontert door zacht toe te spreken of via grapjes.

➤ *tonen van emoties verloopt volgens -impliciete of expliciete- (organisatie)regels*

Bijv. Ikea gevoel, McDonalds' uitstraling; klanten-enquetes over tevredenheid van klant m.b.t. personeel

(Morris & Feldman, 1996; Hochschild, 1983)

Emotion Work: onderverdeling

1. *Surface acting*

expressie emoties zonder bijbehorende onderliggende emoties → emotionally faking

2. *Deep acting*: expressie (vereiste) emoties via aanpassing achterliggende gevoelens.

a) *passive deep acting*: door situatie uitgelokte (automatisch geactiveerde) emoties

b) *active deep acting*: door actieve regulering van emotionele toestand om tot een passende expressie van emoties te komen

→ *kost veel mentale inspanning*

Conclusie

- Inspanning bij mentale taken subjectief en fysiologisch meetbaar onder bepaalde condities
- Inspanning bij mentale taak gerelateerd aan
  - taaklast/prestatie
  - mate waarin iemand compenseert voor afwijking van vereiste taaktoestand (probe-taak, herhaalde meting, prestatie-inspanningsverhouding)
- “Inspanning weg → motivatie weg”

Conclusies (1)

- Mentale taken vereisen inspanning vanwege
  - Aandachteisen: taak gerelateerde inspanning (cognitieve belasting; emotionele regulatie zoals 'emotion work')
  - Toestand regulatie: compensatoire inspanning (vermoeidheid, pijn, slaperigheid, etc)
- 'inspanning weg, motivatie weg'

Conclusies (2)

- Inspanning meetbaar bij mentale taakverrichting via
  - Self report
  - Fysiologisch o.a. Parameters ontleend aan de korte termijn bloeddrukregulatie (bloeddruk, ademhaling, hartslag) en hormoonactiviteit (adrenaline, noradrenaline, cortisol)
- Mentale toestand meetbaar via probe taken (verhouding prestatie-inspanning) en meting hormonale activiteit (adrenaline)
  - Vergelijking probe-taken met standaard probe-taak
  - Vergelijking werkdag met rustdag

Ontwikkelingen

- Mentale 'fietsergometer' waardoor inspanningsmetingen bij (mentale) taakverrichting vergeleken kan worden met 'belastbaarheid' → belastingsgraad
- Validering belastbaarheid met bijvoorbeeld gezondheidseffecten taakverrichting
- Onderzoek naar belasting verschillende mentale processen (is er onderscheid in energetische zin tussen mentale processen zoals tussen grote en kleine spieren in het fysieke domein)